

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ΑΝΑΓΚΗ ΑΠΟΣΑΦΗΝΙΣΗΣ ΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

§ 1. Ο συναλλακτικός κίνδυνος στις ελληνικές ενεργειακές συμβάσεις	23
I. Θεμελιώδεις κίνδυνοι της ενοχικής σχέσης και ηλεκτρική ενέργεια.....	23
1. Ο συναλλακτικός κίνδυνος του αντισυμβαλλομένου.....	23
2. Ο πιστωτικός κίνδυνος στις χρηματικές ενοχές.....	24
3. Η συμβατική ελευθερία και η αντιμετώπιση του συναλλακτικού κινδύνου	25
4. Ο συναλλακτικός και πιστωτικός κίνδυνος στο δίκαιο της ηλεκτρικής ενέργειας	27
5. Η πρακτική ανάγκη κατανόησης των σχέσεων των εμπλεκόμενων μερών.....	30
II. Παραβάσεις συμβατικών υποχρεώσεων στην ενεργειακή πράξη.....	31
1. Οι υποθέσεις Energa και Hellas Power	31
2. Τα ελλείμματα συναλλαγών στη χονδρική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας.....	33
3. Οι καθυστερήσεις πληρωμών στην αγορά υπηρεσιών εξισορρόπησης και επικουρικών υπηρεσιών	36
4. Οι καθυστερήσεις πληρωμών στη λιανική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας	38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ηλεκτρική ενέργεια ως πρόκληση για τη νομική σκέψη

§ 2. Η ηλεκτρική ενέργεια ως κοινωνικό και οικονομικό αγαθό ιδιαίτερης τεχνικής φύσης	43
I. Η ιστορική εξέλιξη του εξηλεκτρισμού ως εργαλείο κατανόησης των σύγχρονων ρυθμιστικών προκλήσεων	43
1. Οι απαρχές της ελληνικής παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας.....	44
2. Η υιοθέτηση του μοντέλου της Δ.Ε.Η. χάριν του πλήρους εξηλεκτρισμού της Ελλάδας	46

Περιεχόμενα

3. Το ελληνικό σύστημα ηλεκτρικής ενέργειας υπό το μονοπώλιο της Δ.Ε.Η.....	49
II. Οι τεχνικές ιδιαιτερότητες του αγαθού της ηλεκτρικής ενέργειας	50
1. Η ταυτόχρονη παραγωγή και κατανάλωση της ηλεκτρικής ενέργειας.....	50
2. Η αναγκαιότητα δικτύων χαμηλής και υψηλής τάσης.....	51
3. Η προαιρετικότητα απευθείας σχέσεων μεταξύ παραγωγού και καταναλωτή.....	52
4. Θεσμικές επιπτώσεις της ιδιομορφίας της ηλεκτρικής ενέργειας.....	55
III. Προκλήσεις για την ηλεκτρική ενέργεια του 21 ^{ου} αιώνα	55
1. Η απεξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα, η γεωπολιτική και η ΣΛΕΕ....	56
2. Νέες τεχνολογίες παραγωγής και αύξηση του ενεργειακού κόστους....	58
3. Η κατανομή του κόστους της ενεργειακής μετάβασης και το δικαιο της ενέργειας.....	61
§ 3. Η ηλεκτρική ενέργεια ως έννομο αγαθό.....	62
I. Η ηλεκτρική ενέργεια ως αντικείμενο συναλλαγής.....	62
1. Η ηλεκτρική ενέργεια ως πράγμα κατ' ΑΚ 947 § 2	62
α) Η αμμηχανία της πρώιμης ελληνικής νομολογίας για τη νέα μορφή ενέργειας.....	62
β) Η ανάγκη για την κατ' ΑΚ 947 § 2 απόκλιση από το ιστορικό δόγμα του εμπραγμάτου δικαίου	64
2. Η ηλεκτρική ενέργεια ως τυποποιημένα εμπορεύσιμη πρώτη ύλη (commodity).....	67
α) Προϊόντα ηλεκτρικής ενέργειας φυσικής και οικονομικής παράδοσης.....	68
β) Ηλεκτρική ενέργεια φυσικής εκπλήρωσης: ένα προϊόν από τη χρηματιστηριακή πράξη.....	69
γ) Futures ηλεκτρικής ενέργειας και πρακτικές ανάγκες των συναλλασσομένων	70
II. Η ηλεκτρική ενέργεια ως ρυθμιστική πρόκληση	71
1. Η ηλεκτρική ενέργεια και η αξία του ανθρώπου.....	71
2. Η ηλεκτρική ενέργεια και η οικονομική ελευθερία καταναλωτών και επιχειρήσεων	73
3. Η ηλεκτρική ενέργεια ως αντικείμενο δημόσιας ρύθμισης και σύνθετης εποπτείας.....	75
4. Ρυθμίσεις περί ηλεκτρικής ενέργειας σε κανονιστικό επίπεδο.....	79

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η αγορά ηλεκτρικής ενέργειας

§ 4. Ηλεκτρική ενέργεια και οικονομικές σταθμίσεις	83
I. Κύρια μοντέλα οργάνωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας	83
1. Καθετοποιημένη αγορά και κρατική μονοπωλιακή δομή	83
2. Χονδρεμπορική και λιανική αγορά χάριν του ανταγωνισμού στην παραγωγή και την προμήθεια.....	85
II. Μοντέλα λειτουργίας ανταγωνιστικών αγορών ηλεκτρικής ενέργειας.....	87
1. Σύστημα υποχρεωτικών δημοπρασιών ηλεκτρικής ενέργειας.....	88
2. Χρηματιστηριακές και διμερείς (εξωχρηματιστηριακές) συναλλαγές ηλεκτρικής ενέργειας.....	90
III. Βασικοί οικονομικοί κίνδυνοι της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας.....	93
1. Ευαίσθητες οικονομικές ισορροπίες στην παραγωγή και την εμπορία ηλεκτρικής ενέργειας	93
2. Ο κίνδυνος της ελλείπουσας ρευστότητας (missing money problem).....	94
§ 5. Η μετεξελισσόμενη δομή της ελληνικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας	97
I. Ο διαχωρισμός (unbundling) μεταξύ δικτύων και λοιπών δραστηριοτήτων ηλεκτρικής ενέργειας	98
II. Η δομή της αγοράς πριν από τους ν. 4512/2018 και ν. 4425/2016	101
1. Το καθεστώς της υποχρεωτικής κοινοπραξίας (mandatory pool).....	101
2. Μηχανισμοί της αγοράς προς εξισορρόπηση του συστήματος.....	105
III. Η πολυεπίπεδη αγορά μετά την ίδρυση του Χρηματιστηρίου Ενέργειας.....	108
1. Μεταρρυθμίσεις χάριν της προσαρμογής στα target model και market coupling.....	108
2. Οι ν. 4512/2018 και ν. 4425/2016 και η μετάβαση στο Χρηματιστήριο Ενέργειας	112
3. Η χρηματιστηριακή οργάνωση και οι ανακατατάξεις στους απερχόμενους τομείς της αγοράς	113
4. Ενεργειακή χρηματοπιστωτική αγορά και ενεργειακά χρηματοπιστωτικά μέσα	116
5. Η εξειδίκευση του νέου κανονιστικού τοπίου – από τους Κώδικες στους Κανονισμούς.....	120
§ 6. Οι δραστηριοποιούμενοι στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας.....	125
I. Ανταγωνιστικές δραστηριότητες παραγωγής και προμήθειας.....	125

Περιεχόμενα

1. Παραγωγοί, παραγωγοί ΑΠΕ - ΣΗΘΥΑ, κύριοι φωτοβολταϊκών κτηρίων, αυτοπαραγωγοί	125
2. Προμηθευτές, έμποροι και εκπρόσωποι φορτίου	128
3. Οι διακρίσεις των καταναλωτών – ιδίως μικροί, μεγάλοι, ευάλωτοι και αυτοπρομηθευόμενοι πελάτες.....	130
II. Οι διαχειριστές των δικτύων μεταφοράς και διανομής	133
1. Ο ΑΔΜΗΕ πριν και μετά από την ίδρυση του Χρηματιστηρίου Ενέργειας	133
2. Ο ΔΕΔΔΗΕ και η αγορά ηλεκτρικής ενέργειας	135
III. Κεντρικές λειτουργίες της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας.....	136
1. Από τον ΛΑΓΗΕ στο Χρηματιστήριο Ενέργειας και τον Διαχειριστή ΑΠΕ.....	136
2. Το Χρηματιστήριο Ενέργειας.....	137
3. Ο εκκαθαριστής της αγοράς πριν και μετά από την ίδρυση του Χρηματιστηρίου Ενέργειας	138
α) Ο ΑΔΜΗΕ και η πληρωμή των παραγωγών λόγω αποκλίσεων παραγωγής - ζήτησης και λοιπών υπηρεσιών.....	138
β) Ο ΛΑΓΗΕ και η εκκαθάριση συναλλαγών ΗΕΠ	139
γ) Το χρηματιστηριακό μοντέλο οργάνωσης και ο εκκαθαριστής των συναλλαγών.....	140

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Το δίκαιο των συμβάσεων ηλεκτρικής ενέργειας

§ 7. Η πολυδιάσπαση και η τυπολογία των αναπτυσσόμενων σχέσεων....	143
I. Θεσμικοί μετασχηματισμοί και ποικιλομορφία των συμβάσεων ηλεκτρικής ενέργειας	143
1. Η ηλεκτρική ενέργεια ως αντικείμενο συμβατικών σχέσεων και η οργάνωση της αγοράς.....	145
α) Παλαιές δογματικές έριδες.....	145
β) Η κρατούσα άποψη περί πώλησης ηλεκτρικής ενέργειας.....	149
γ) Νέα οργάνωση της αγοράς και νέα συμβατική αρχιτεκτονική.....	150
2. Περιπτωσιολογία συμβατικών σχέσεων στο νέο ενεργειακό περιβάλλον	152
α) Συμβάσεις προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας	152
β) Συμβάσεις παραγωγών και προμηθευτών με τους ΑΔΜΗΕ και ΛΑΓΗΕ	153

γ) Συμβάσεις μεταξύ παραγωγών ΑΠΕ ή ΣΗΘΥΑ και ΛΑΓΗΕ ή ΔΕΔΔΗΕ	156
δ) Συμβάσεις μεταξύ κυρίων φωτοβολταϊκών σε κτήρια και προμηθευτών.....	159
ε) Συμβάσεις συστήματος μεταφοράς και δικτύου διανομής	160
II. Προς μια τυπολογία των συμβάσεων ηλεκτρικής ενέργειας	165
1. Συμβάσεις της χονδρεμπορικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας.....	165
α) Η συμβατική σχέση του ΛΑΓΗΕ με τους παραγωγούς και τους προμηθευτές	165
β) Χρηματιστηριακές συμβάσεις ηλεκτρικής ενέργειας φυσικής παράδοσης.....	168
γ) Ο συμψηφισμός στη χονδρεμπορική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας	171
δ) Διμερείς συναλλαγές ηλεκτρικής ενέργειας και το συμβατικό πρότυπο EFET.....	175
2. Οι συμβάσεις της λιανικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας	177
α) Ρυθμιστικά μοντέλα διαμόρφωσης των συμβατικών σχέσεων του καταναλωτή	177
β) Ο μεικτός ρόλος του προμηθευτή κατά τον ΚωδΠρομ και τον ΚωδΔικτ.....	182
γ) Περί της νομικής φύσης των συμβάσεων προμήθειας	185
§ 8. Ο κεντρικός αντισυμβαλλόμενος (central counterparty) και η σύναψη συμβάσεων	192
I. Ο θεσμός του κεντρικού αντισυμβαλλομένου και η αναγκαιότητά του	193
1. Οικονομικές σχέσεις παραγωγών και προμηθευτών χωρίς απευθείας συμβατικό δεσμό	193
α) Απρόσωπες συναλλαγές ηλεκτρικής ενέργειας στη χονδρεμπορική αγορά	193
β) Η αναγκαία μεσολάβηση κεντρικού αντισυμβαλλομένου	194
2. Ο διαχωρισμός και η ενότητα μεταξύ σύναψης και εκτέλεσης των συμβάσεων	196
α) Κεντρικός αντισυμβαλλόμενος και εκκαθάριση συναλλαγών	196
β) Κεντρικός αντισυμβαλλόμενος, εκκαθάριση συναλλαγών και διαχείριση δικτύου	198
II. Κεντρικός αντισυμβαλλόμενος στο σύστημα του mandatory pool.....	199
1. Η έλλειψη συμβατικών σχέσεων παραγωγών και προμηθευτών στην υποχρεωτική κοινοπραξία.....	199

Περιεχόμενα

2. Η θεμελίωση των ιδιόρρυθμων συμβατικών σχέσεων των ΑΔΜΗΕ και ΛΑΓΗΕ με τους παραγωγούς και τους προμηθευτές	201
III. Ο κεντρικός αντισυμβαλλόμενος και το Χρηματιστήριο Ενέργειας	202
1. Το Χρηματιστήριο Ενέργειας ως κεντρικός αντισυμβαλλόμενος του CACM	202
2. Ο κεντρικός αντισυμβαλλόμενος του Κανονισμού 648/2012 (EMIR)	205
§ 9. Ο κίνδυνος του αντισυμβαλλομένου (counterparty risk) και ο εκκαθαριστής της αγοράς (clearing house)	208
I. Η ανάγκη της εκκαθάρισης συναλλαγών στο δίκαιο της ηλεκτρικής ενέργειας	208
1. Το ιδιόρρυθμο καθεστώς πληρωμής των παραγωγών	208
α) Η έλλειψη απευθείας σχέσεων μεταξύ παραγωγών και προμηθευτών	208
β) Οι απαιτήσεις των παραγωγών και ο κίνδυνος του ελλείμματος συναλλαγών	209
2. Η εκκαθάριση συναλλαγών στο δίκαιο της ηλεκτρικής ενέργειας	211
α) Η εκκαθάριση συναλλαγών ως ειδική ανάγκη της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας	211
β) Η κατά κανόνα (συνήθης - τυπική) νομιμοποίηση του εκκαθαριστή κατά τη διεκδίκηση των οφειλόμενων πληρωμών	216
II. Ο εκκαθαριστής ως φορέας του συναλλακτικού κινδύνου των συμμετεχόντων	218
1. Ο κίνδυνος εμφάνισης ελλειμάτων κατά τον ν. 4001/2011	218
α) Ο ΛΑΓΗΕ ως εκκαθαριστής των συναλλαγών ΗΕΠ	218
β) Ο κατ' αρχήν συναλλακτικός κίνδυνος του ΑΔΜΗΕ και η θεμελίωση της ευθύνης του λόγω υπερημερίας	223
2. Ο συναλλακτικός κίνδυνος και η εκκαθάριση συναλλαγών υπό τον ν. 4425/2016	231
α) Ο συναλλακτικός κίνδυνος της αγοράς επόμενης ημέρας και της ενδοημερήσιας αγοράς	231
β) Ο συναλλακτικός κίνδυνος της αγοράς εξισορρόπησης	233
γ) Η εκκαθάριση των συναλλαγών της ενεργειακής χρηματοπιστωτικής αγοράς	235
§ 10. Η αναγκαστική σύμβαση και ο κομβικός ρόλος της στις συναλλαγές ηλεκτρικής ενέργειας	236
I. Το γενικό δίκαιο της αναγκαστικής σύμβασης	236
1. Το ιδανικό και η ουτοπία του ελεύθερου συμβατικού αυτοπροσδιορισμού	236

α) Η συμβατική ελευθερία ως πρωταρχική αξία του ιδιωτικού δικαίου.....	236
β) Οι ανεπάρκειες της αυτόνομης διάπλασης των ιδιωτικών έννομων σχέσεων	240
2. Η αναγκαιότητα ετερόνομων συμβατικών ρυθμίσεων	242
α) Διασφάλιση της απόλαυσης βασικών αγαθών και υπηρεσιών	244
β) Αντιστάθμιση της οικονομικής ισχύος χάριν της λειτουργίας του ανταγωνισμού.....	245
γ) Επέμβαση του κράτους στη δομή της αγοράς προϊόντων ή υπηρεσιών	246
3. Το θεσμικό εργαλείο της αναγκαστικής σύμβασης.....	249
α) Η αναγκαστική σύμβαση και ο μετασχηματισμός του δικαίου των συμβάσεων.....	249
β) Η υποχρέωση προς σύναψη σύμβασης αντί της απευθείας ex lege υποχρέωσης προς παροχή	252
γ) Η διασωζόμενη ιδιωτική αυτονομία του υπόχρεου προς σύναψη αναγκαστικής σύμβασης.....	257
II. Η μορφολογία και οι λειτουργίες των αναγκαστικών συμβάσεων ηλεκτρικής ενέργειας	259
1. Προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας και αναγκαστική σύμβαση	259
α) Η μονοπωλιακή δομή της αγοράς ως δικαιολογητικός λόγος των παλαιών αναγκαστικών συμβάσεων.....	259
β) Η περιστολή της αρνητικής συμβατικής ελευθερίας του προμηθευτή καθολικής υπηρεσίας.....	260
γ) Η μερικώς αναγκαστική φύση της προμήθειας κατ' επιλογήν του πελάτη.....	265
2. Αναγκαστικές συμβάσεις για την πρόσβαση στα δίκτυα ηλεκτρικής ενέργειας	269
3. Αναγκαστικές συμβάσεις και χονδρεμπορική αγορά.....	275
α) Ο περιορισμός της συμβατικής ελευθερίας στις δημοπρασίες NOME	275
β) Οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας	279
4. Μια αποτίμηση των αναγκαστικών συμβάσεων της ενεργειακής νομοθεσίας	282
§ 11. ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ – ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ.....	286
 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	
Ελληνική.....	321

Περιεχόμενα

Ξενόγλωσση 331

Λημματικό ευρετήριο 337